

Gespreksnotitie van Roel Wever, Burgemeester van Heerlen, t.b.v. het rondetafelgesprek van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer over het adviesrapport 'Elke regio telt!' op 31 mei 2023

Op 27 maart hebben drie belangrijke adviesraden in het rapport 'Elke regio telt' aan het kabinet geadviseerd dat een andere aanpak voor regionaal beleid nodig is. De onderzoekers constateren dat regio's in Nederland van elkaar verschillen en dat we deze verschillen moeten koesteren omdat het Nederland de moeite waard maakt. De onderzoekers zien echter ook dat onwenselijke verschillen tussen regio's toenemen. Er zijn regio's die juist niet meeprofiteren van het huidige beleid dat er op gericht is om sterker te maken wat al sterk is. Deze minder sterke regio's profiteren aldus niet van het 'doorsijpelen' van economische voordelen vanuit sterke regio's (het zogenaamde 'trickle-down effect').

De onwenselijke verschillen die hierdoor tussen regio's ontstaan, hebben nadelige gevolgen voor het vertrouwen van inwoners in de minder bedeelde regio's ten aanzien van de overheid en overheidsinstituties. Dit heeft negatieve gevolgen voor de realisatie van verschillende maatschappelijke opgaven en doelstellingen. Het rapport stelt daarom dat er in de volle breedte meer aandacht en ruimte nodig is voor de structurele ontwikkeling van regio's en geeft daarvoor drie aanbevelingen:

1. Herijk de reguliere beleids- en investeringslogica van het Rijk;
2. Investeer in langjarige en substantiële programma's voor regionale ontwikkeling;
3. Werk aan een vitale relatie tussen regio's en rijksoverheid.

In deze gespreksnotitie geef ik, als Burgemeester van Heerlen én als voorzitter van de Stadsregio Parkstad Limburg, een schets van de 'voorbeeldregio' Parkstad en de wijze waarop wij invulling willen geven aan de aanbevelingen uit het rapport.

De regio Parkstad Limburg (255.000 inwoners) in het zuidoosten van Limburg is een van de regio's die door de adviesraden als 'voorbeeldregio' is onderzocht, om meer zicht te krijgen op wat er leeft in regio's buiten de 'economische kerngebieden' in Nederland. Dat juist onze regio door de adviesraden geselecteerd is, was helaas geen verrassing. De regio Parkstad Limburg staat nationaal al jarenlang te boek als 'zorgenkindje'. Binnen het nationale beleid heeft onze regio daarom ook een bepaalde status: het is de enige 'grensregio' die ook een van de 20 stedelijke focuswijken (Heerlen Noord) in Nederland herbergt.

Volgens het RIVM is de levensverwachting van inwoners in de regio Parkstad de laagste van Nederland. De goedkoopste huizen in Nederland staan in Parkstad: vier wijken uit de regio staan in de lijst van top 10 goedkoopste wijken van Nederland. Stedelijke gemeenten als Heerlen, Kerkrade en Brunsum staan landelijk in de top 20 van gemeenten met de laagste SES/WOA (Sociaal Economische Status) scores, waarbij Heerlen op 1 staat en Kerkrade op 4. De ervaren onveiligheid in de regio en hoge scores op indicatoren voor ondermijnende criminaliteit zijn zorgwekkend. Volgens onderzoek van RTL Nieuws naar de verwevenheid van onder- en bovenwereld in Nederlandse gemeenten zijn de gemeenten Heerlen en Kerkrade het kwetsbaarst voor criminele activiteiten. Het vertrouwen van bewoners in instituties is laag, als we kijken naar de opkomstcijfers van de gemeenteverkiezingen 2022 en de provincieverkiezingen 2023.

Het Verhaal van onze regio begint meestal met de enorme voorspoed van de jaren vijftig en zestig en de meedogenloze ellende na de mijnsluiting tijdens de laatste decennia van de vorige eeuw. Een mislukte transformatie. De energievoorziening op basis van steenkool moest zo snel mogelijk worden afgebouwd en plaatsmaken voor de effectieve en efficiënte exploitatie van het aardgas. Daarnaast

speelden domme pech en een onvoorstelbare samenloop van omstandigheden mee. Het gevolg was de collectieve teloorgang van een regio. Het Verhaal vervolgde al snel met het gevoel 'in de steek gelaten te zijn' en over de vraag of elke regio in ons land eigenlijk wel telt.

Dit Verhaal achtervolgt ons maar wij vragen ons steeds vaker af of dit nog wel aansluit bij de werkelijkheid van vandaag. Bij hoe wij ons voelen, hoe wij naar de toekomst kijken en hoe wij in de wereld staan. Natuurlijk, de sociale, maatschappelijke en economische cijfers zijn nog steeds ronduit slecht en grote groepen inwoners zijn niet meer betrokken bij de politiek. Sinds een aantal jaren, merken wij echter dat onze regio zich aan zijn eigen haren uit het moeras trekt vanuit een strategie, die gebaseerd is op samenwerking.

Inderdaad samenwerking. In de eerste plaats binnen de regio zelf. Sinds 1999 is een weg ingeslagen om de beleidsuitdagingen op basis van regionale samenwerking aan te pakken, zowel publiek als met het maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven. Daarnaast heeft de samenwerking met de provincie belangrijke impulsen gegeven, zoals bij de Internationale Bau Ausstellung (IBA). Tenslotte heeft de laatste jaren de directe samenwerking tussen onze regio en de Rijksoverheid weer langzaam vorm gekregen. Bijvoorbeeld door middel van een aantal subsidieregelingen vanuit Den Haag, met als meest recente voorbeeld de Regio Deals, die ondersteunend zijn voor onze aanpak. Een start van een langjarig partnerschap, gericht op economische kansen én de aanpak van sociale achterstanden. Het is een start, een broodnodige financiële ondersteuning, voor onze inhaalrace.

Wij begrijpen dat een succesvol partnerschap tussen rijk en regio óók organisatiekracht vanuit de regio vraagt, én dat de regio zelf ook verantwoordelijk is alle kansen maximaal te benutten. Echter, deze budgetten zijn meest incidenteel en vaak sectoraal. We stellen vast dat het in de praktijk lastig is om de interesse en het commitment van alle betrokken ministeries op hetzelfde niveau te houden. De effectiviteit lijdt hier onder. Als er extra geld beschikbaar wordt gesteld voor de herstructurering van wijken (via de BZK-regeling 'Volkshuisvestingsfonds') en het verbeteren van onderwijs (via de OCW-regeling 'Rijke Schooldagen'), is het onhandig wanneer tegelijkertijd de benodigde beschikbare politiecapaciteit fors afneemt. Als we een nieuwe Regio Deal afsluiten die draait om een verbetering van het onderwijs, veiligheid en wijkontwikkeling en een verbetering van de regionale economie, dan is het essentieel dat niet alleen de Minister van BZK, maar ook bewindspersonen van OCW, EZK en J&V zich verbinden aan de regio.

Voor ons staat al een tijdje vast dat het Verhaal over onze regio inmiddels ook een ándere richting op gaat. We hebben niet stilgezeten, we hebben geleerd dat de eigen kracht uiteindelijk de basis vormt om daadwerkelijk stappen te zetten. En ja, we kunnen het niet alleen. Maar in plaats van het verleden is nu de toekomst ons kompas. Dat komt niet uit de lucht vallen. Het is een tendens die al vanaf het begin van deze eeuw voelbaar is in onze regio.

Op de **eerste plaats** heeft de regio een mentale transformatie ondergaan. We kwamen erachter dat de begrijpelijke maar eenzijdige focus op uitsluitend de achterstanden, uiteindelijk contraproductief is en een negatief effect heeft op de dynamiek in de regio. Na de onvoorwaardelijke aanpak van criminaliteit en verloedering, vond de regio zichzelf uit. Het zaadje dat twintig jaar geleden geplant werd en waaruit een nieuw gevoel van trots en optimisme voortkwam, was de Culturele Lente. Als regio hervonden wij ons zelfvertrouwen door ingrijpende en toonaangevende projecten, evenementen en het innovatieve stedelijke transformatieprogramma IBA Parkstad.

Dit smaakt naar meer. De plannen voor de regio bulken van de ambities. Pionieren, lef en experiment zijn woorden die daarbij passen. Maar ook de mantra kwaliteit-kwaliteit-kwaliteit als reactie op de twijfelachtige stedelijke ingrepen in het verleden, voortbouwend op de architectonische parels en het cultureel erfgoed, die de regio rijk is en de prachtige impulsen die de afgelopen jaren op dit terrein heeft gebracht. Er is een gevoel dat dromen verwezenlijkt kunnen worden en dat er daadwerkelijk ruimte is voor plannen, mensen en uitingen. Dit gevoel delen we met iedereen in Parkstad: de mensen, de organisaties en de ondernemers.

Op de **tweede plaats** kwamen we tot het inzicht dat de conventionele aanpak van de diepe intergenerationale sociale problematiek (armoede, onderwijsachterstanden, criminaliteit, ongezondheid) een beperkt resultaat heeft. Het opportunisme van aaneengeschakelde projecten vanuit verschillende thema's met een wisselende intensiteit en grillige budgetten, doen uiteindelijk geen recht aan de problematiek. 'Vasthouden en niet meer loslaten' is onze enige optie, zo weten we nu. Met vasthouden bedoelen we écht vasthouden en daadwerkelijk niet meer loslaten, gedurende een gehele generatie, 20 tot 30 jaar lang. Dit betekent ook een belangrijke uitdaging voor ons als lokale overheid en onze samenwerkingen met politie, woningcorporaties, en onderwijs-, zorg en jeugdinstituten. Het betekent dat we allemaal steeds 'the big picture' moeten blijven zien en niet moeten verzanden in details en het werken vanuit separate beleids- en organisatieonderdelen. We moeten steeds voor ogen houden waarom we dingen doen en voor wie.

Op de **derde plaats** realiseren wij ons steeds sterker welke kwaliteiten de regio herbergt. Het eerder genoemde optimisme en ook de overtuiging dat de eigen kracht de basis legt voor onze toekomst, maakt dat we onze kansen en mogelijkheden steeds beter op ons netvlies krijgen. Binnen een straal van twee uur rijden rondom de Parkstadregio wonen 35 miljoen mensen, bevinden zich grote agglomeraties en excelleren talrijke economische topregio's. Parkstad bungelt in het landelijke lijstje over economische kansen, onderaan. Echter, wanneer we de landsgrenzen wegdenken stijgt Parkstad volgens de Atlas Nederlandse gemeenten moeiteloos naar de top 10.

Parkstad, Zuid-Limburg, beschikt over een uitzonderlijk krachtig onderwijscluster met een ruime spreiding over alle niveaus (Universiteit, Hogeschool, MBO en een breed aanbod van middelbare scholen). Daarnaast is de RWTH, de Technische Universiteit in Aken (10 kilometer verderop) onlangs een master in het centrum van Heerlen gestart met als thema 'Transforming City Regions'. Een belangrijke en concrete stap in het kader van de jarenlange samenwerking over de grens. Ook de Universiteit Maastricht, op zoek naar ruimte en praktijkobjecten op het gebied van stedelijke transitie en inspeland op de digitalisering rondom de Brightlands Campus, toont concrete interesse in de regio en voelt voor samenwerking op het gebied van onderzoek, studenten- en studiehuisvesting.

De regio is niet alleen met de onderwijspartijen in gesprek maar ook met grote werkgevers als het CBS, APG, de toonaangevende en in Parkstad gevestigde wereldspelers in de Medische Logistiek waaronder Medtronic, en het Zuyderland ziekenhuis om te verkennen op welke manier 'deze ontwikkelingen en kansen verzilverd kunnen worden. In die lijn is er een ambitieus plan om vanuit dit consortium in het kader van het Groeifonds, een aanvraag te doen. Deze plannen passen bij de ambitie van de regio om een grotere bijdrage te doen aan de nationale woningbouwopgave en de gemiddelde jaarlijkse woningbouwproductie te verdubbelen.

Wij zien vanuit deze kennisclustering, maar ook breder in de stedelijke agglomeratie die wij met Aken vormen, een grensoverschrijdend ecosysteem ontstaan. Aken is de top startup stad van NRW en de Smart Services Campus in Heerlen is een steeds belangrijker factor voor beginnende bedrijven op

het gebied van ICT en AI. Dit ecosysteem van kennis en economie werkt als een pullfactor voor toeleverende, regionale en lokale bedrijven. De infrastructurele ontsluiting naar het achterland over de grens, met name naar Nordrhein Westfalen (een rechtstreekse IC-verbinding vanuit de Randstad naar de Duitse stad Aken, het doortrekken van waterstofpijpleidingen en energie-uitwisseling) én het wegnemen van grens-barrières, is voor het goed kunnen benutten van deze asset van beslissende betekenis.

De samenwerking op Zuid-Limburgs niveau en met name de doorontwikkeling van de Brightlands Campussen in Maastricht, Sittard Geleen, Venlo en Heerlen is een ander belangrijke kans voor Parkstad en (Zuid-) Limburg. Ook de ontwikkelingen rondom de Einstein telescoop zien wij als belangrijke economische kans voor onze provincie en daarmee onze regio. Daarnaast wordt onze positie enorm gesterkt door de ligging in de corridor Randstad-Eindhoven-Aken-Keulen. In Parkstad beschikken we over de het grootste grens overstijgende Europese cluster op het gebied van medische logistiek, er zijn kansen om verder te groeien. Het cluster bevindt zich op de internationale bedrijventerreinen in het zuiden van de regio (Avantis en Trilandis).

Er is een grote wens, ook vanuit Nordrhein Westfalen, om de grensoverschrijdende agglomeratiekracht uit te bouwen. In deze grensoverschrijdende ontwikkelingen lopen wij in ons moderne Europa te vaak helaas nog tegen beperkende wet- en regelgeving aan of zijn politiek-bestuurlijke besluitvormingsprocessen nog niet op elkaar afgestemd.

We hebben een vijftal concrete vragen die wij op deze plek aan u willen voorleggen:

1. Zet u met ons de schouders onder het verder versterken van onze regionale economie, door de (internationale) regionale samenwerking op het gebied van kennis/onderwijs, medische logistiek, smart services, energietransitie in combinatie met een aanvallend woningbouwbeleid?
2. Wilt u met ons op avontuur om samen met Nordrhein Westfalen én Berlijn de mogelijkheden van een 'landsgrensoverschrijdend' format voor regionale ontwikkeling voor de regio Aken/Parkstad te verkennen, gericht op het vergroten van de agglomeratiekracht en het verkleinen van grensbarrières?
3. Wilt u – vanuit brede welvaart en regionale ontwikkeling geredeneerd – ons helpen aan een directe intercityverbinding vanuit de Randstad naar de Duitse stad Aken? In onze ogen is een goede openbaarvervoersverbinding tussen de Randstad en de Duitse stad Aken een fundamentele randvoorwaarde voor internationale samenwerking en verdere economische ontwikkeling.
4. Werkt u met ons samen bij het realiseren van een regionale kansenagenda/investeringsagenda die primair gericht is op Brede Welvaart waarbij naast de inhoud van de agenda ook de organisatie van de uitvoering centraal staat ?
5. Kunnen wij rekenen op uw langjarig partnerschap inclusief financiële betrokkenheid voor een generatielange inhaalrace voor het Nationaal Programma Heerlen Noord en de andere kwetsbare focusgebieden in de regio Parkstad? Te beginnen met het commitment van alle betrokken bewindspersonen voor de nieuwe Regio Deal Parkstad Limburg?

Roel Wever, Burgemeester gemeente Heerlen en voorzitter Stadsregio Parkstad Limburg.

E-mail: r.wever@heerlen.nl

Postbus 1, 6400 AA Heerlen, bezoekadres: Geleenstraat 25 Heerlen

Tel secretariaat: 045-5604953/06-28907038